

MAGASINET

stefanus

43. ÅRGANG – NR. 5 / SEPTEMBER 2013

Egypt i krise

Side 4-5

NORD-KOREA

Undergrunnsøkonomien bringer informasjon inn og ut av det lukkede landet.

Side 3

SYRIA

Møte med syriske flyktninger i Libanon.

Side 7

KIRGISISTAN

Ekteparet Töröbekov starter kristent familiesenter.

Side 8-9

RUSSLAND

Les om den ukjente tradisjonen for trosfrihet i Russland.

Side 12-13

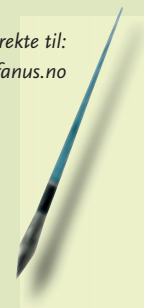

LEDER

Grunnfortellingen

Synspunkter på lederen kan sendes direkte til:
baw@stefanus.no

Når historien om Stefanusalliansen skal skrives, vil forfatteren raskt merke seg det vi kan kalle den avgjørende grunnfortellingen, som handler om forløperen til Stefanusalliansen: Misjon bak Jernteppet. Ikke minst spiller høsten 1967 en avgjørende rolle for organisasjonens senere selvforståelse.

Noen enkeltpersoner trer tydelig frem. De eldste blant leserne er kjent med at den tidligere rumenske presten og samvittighetsfangen Richard Wurmbrand besøkte Norge for første gang i 1965. Wurmbrand gjorde et uutslettelig inntrykk på dem som fikk høre om hans kompromissløse kristentro og fjorten år bak fengselsmurene. Men det stopper ikke der. Vi må straks føye til historien om Gill Holby. Andre juledag 1965 – etter å ha hørt Wurmbrand i en kirke i Oslo – utfordret hun sin venninne Else-Marie Skard til et møte med trosvitnet og fangen fra Romania.

To år senere, den 14. november 1967, møttes fem personer i Vibes gate i Oslo, i hjemmet til ekteparet Else-Marie og Vemund Skard. Her var og «ishavsbispen» Monrad Norderval til stede, og han stilte seg i spissen for den nye organisasjonen. De samtaler Norderval hadde hatt med Wurmbrand, hadde overbevist ham om at det norske folk skulle bli kalt til et engasjement for misjon og hjelpearbeid i Øst-Europa og Sovjetsamveldet.

Det var professor i klassiske språk Vemund Skard som førte den første møteprotokollen i pennen. Plassen tillater ikke å sitere hele den velformulerte og pregnante formen som tanken og visjonen Misjon bak Jernteppet fikk. Men jeg vil gjerne gjengi ordrett den siste setningen i programerklæringen:

«Som så ofte før i misjonshistorien har vi ikke på forhånd detaljert oversikt over hvordan misjonens Herre vil føre oss. Men vi stoler på at det vil bli klart underveis.»

Det er nå 46 år siden dette møtet fant sted. Protokollen fra det første styremøtet er et grensesprengende vitnesbyrd om mennesker som tok misjonsbefalingen i Matteus 28 på alvor.

Så frem til vår egen tid. Jernteppet er borte. Men de menneskefiendtlige, totalitære krefter i land og samfunn er fremdeles til stede. Jeg kom for få dager siden tilbake fra et besøk i Nord-Korea. Situasjonen for religionsfriheten generelt, og forfulgte kristne spesielt, kommer ikke i skyggen av situasjonen i Sovjetsamveldet i 1967. Etter all sannsynlighet sitter titusener av kristne innesperret i nordkoreanske fengsler og omskoleringsanstalter.

Men vi trenger ikke reise så langt. I Midtøsten, i land som Egypt og Syria, opplever vi at kirkebygg raseres, biskoper kidnappes, prester skytes, og det kristne nærvær i regionen reduseres i et tempo som man må helt tilbake til islams erobringstid, i tidlig middelalder, for å finne maken til.

I programerklæringen fra 1967 skrives det om den ateistiske kommunismens virkninger og negative betydning for den kristne kirke og enkeltmennesker. På det tidspunkt levde nærmere en tredjedel av verdens befolkning under kommunistisk styre. Tjuefire år senere har den sovjetiske stat spilt fallitt, og Kina slikker fremdeles sårene etter en Mao-periode med offentlig massevold som savner sidestykke i historien.

I dag er det andre nedbrytende ismer og totalitære ideologier som kjemper for større «livsrom» og globalt hegemoni. Det skrives bøker om det nye fenomenet «militante buddhister». I India ypper hindufundamentalister til strid mot alle religiøse minoriteter. Og i land etter land, jorden rundt, frykter man de militante islamistenes manipulerende talemåter og hensynsløse terrorisme. Det som kjennetegner disse ideologiene, er den allianse som skapes i skjæringspunktet mellom religiøs fanatisme, politisk energi og massiv ondskap.

Stefanusalliansen må fortsette med å stille ubehagelige spørsmål om religiøs undertrykkelse. Samtidig må vi globalt arbeide «... for religionsfrihet og de elementære menneskerettigheter», som det heter i en styreprotokoll fra 1983. Fremfor alt må organisasjonen, i tråd med visjonene fra de første år, ha et hovedfokus på forfølgelse av kristne, og ønske å stå sammen med trossøsken i kampen for frihet og fulle borgerrettigheter i land der disse rettigheter blir krenket.

På samme måte som i 1967 har heller ikke vi «... detaljert oversikt over hvordan misjonens Herre vil føre oss» i det 21. århundre. Men vi må, i tråd med organisasjonens arv, ha et brennende ønske om at Guds rike må komme til nye mennesker og nasjoner der dørene i dag synes stengt. Stefanusalliansens grunnfortelling vitner om en klar forpliktelse på nettopp det.

Bjørn A. Wegge
Generalsekretær
2002-august 2013

Utgiver Stefanusalliansen
Ansvarlig redaktør Bjørn A. Wegge
Redaktør Kristin Storaker
Redaksjon Jon-Geir Dittmann
Elisabeth Engelsviken
Gisle Skeie
Hilde Skaar Vollebæk
Geraldine Fagan (Moskva)

Design og trykk Kai Hansen Trykkeri
Forsidefoto Will Morris
Opplag 18 000
Kontor Trondheimsveien 137
Postadresse P.b. 6603 Rodeløkka, 0502 Oslo
Telefon 23 40 88 00
Telefaks 23 40 88 01

E-post post@stefanus.no
Hjemmeside www.stefanus.no
Styreleder Jan Gossner
Repr.skapsleder Lars Inge Magerøy
Org. nr. 970276432
Bankgiro 3000 14 57922 Gavekonto
Revisor BDO AS

Markedsplassen – veien til reform?

I vinter besøkte jeg et av Nord-Koreas største markeder. Der fantes alt fra sukkertøy til solcellepanel.

Tekst: Kristin Storaker

Markedet domineres av kvinner, både på salgs- og kjøpsfronten. Damene er stuert sammen tett i tett, med nøye avmålte centimeter til hver bod. En selger tøysko, neste pensko. Alt er sortert etter størrelse, men ingenting passer min norske fot. Damene er vennlige og smiler, i motsetning til hvordan de oppfører seg på gata. Der er de kalde og avvissende. Det virker som om markedet er et fristed hvor man møtes og omgås på, det vi nordmenn anser som, normalt vis. I en nordkoreansk kontekst er dette revolusjonært.

Populært marked

Det er veldig populært å ha bod på markedet, som er et av de største i Nord-Korea. Markedet ligger i Rason, et frihandelsområde helt nord i landet ikke langt fra grensen mot Kina og Russland. Rason frihandelsområde ble opprettet på begynnelsen av 1990-tallet av nordkoreanske myndigheter for å få fart i økonomien.

Markedet vokste frem for noen år siden. Det var folket som drev det i det skjulte. Men myndighetene oppdaget det og slo ned på det. De klarte ikke å kvele det, og markedet fortsatte å dukke opp. Etter hvert har myndighetene godtatt at det er der, men de regulerer åpningstidene, og det er strengt forbudt å ta bilde av det. Vår partner TRADI er til stede på markedet. Der selger de nordkoreanske matprodukter, produsert med støtte fra Stefanusalliansens givere.

Markedet domineres av kinesiske varer. Vår kontakt i Nord-Korea sier at omtrent 70 % av varene er importert på ulovlig vis. Kina ekstraherer råvarer fra Nord-Korea og smugler dem ut i store trailere om natten. De nordkoreanske råvarene blir gjort om til produkter i Kina, som så importeres tilbake til Nord-Korea og selges for en dyr penge.

Ifølge vår kontakt er nordkoreanske myndigheter klar over hva som foregår, men de gjør ingenting. De, og hele landet, er avhengige av denne vareflyten mellom Nord-Korea og Kina, selv om den er aldri så ulovlig.

Undergrunnsøkonomien

De offisielle og statlig godkjente markedene er ikke de eneste markedene i landet. I løpet av de siste 15 årene har

Marked i hovedstaden Pyongyang. Markedet Stefanusalliansen besøkte hadde fotoforbud. (Foto: Wikimedia Commons)

det utviklet seg en undergrunnsøkonomi i Nord-Korea. Denne ble født ut av nøden etter sultkatastrofen som inntraff på midten av 90-tallet. Det statlige rasjoneringsystemet kollapset da det ikke var nok mat til alle.

Desperate mennesker så seg nødt til å finne alternative løsninger. Det startet med byttehandling av husholdningsvarer mot ris på gata. Tusenvis av mennesker sultet i hjel, og myndighetene kunne ikke gjøre noe annet enn å snu ryggen til de ulovlige markedene som poppet opp.

Byttehandelen utviklet seg til større «bedrifter» som solgte råvarer til Kina i bytte mot ris. Etter hvert begynte de å importere andre forbruksvarer også, som kjøleskap og radioer. Dette ble solgt videre på undergrunnsmarkeder til en god pris. I dag er disse «bedriftene» en etablert del av Nord-Koreas undergrunnsøkonomi.

Porøse grenser

Den økte handelen med Kina har gjort Nord-Koreas grenser mer porøse. Med import og eksport øker flyten av informasjon inn og ut av landet. Sammen med ris og andre forbruksvarer smugles informasjon fra omverdenen inn i det lukkede landet.

Økt handel og den påfølgende informasjonsflyten anses av mange som nøkkelen til Nord-Koreas fremtid. Meget mulig ligger løsningen på lidelsen hos folket selv. Investeringer i det nordkoreanske folk og sivilsamfunn er derfor viktig. Via vår partner TRADI gjør Stefanusalliansen nettopp dette.

Kilde: Jang Jin-Sung/New Focus International

egypt i krise

Det har vært en urolig sommer i Egypt. Et nytt kapittel i Egypts revolusjon skrives.

Tekst: Kristin Storaker

Store sammenstøt mellom tilhengere av Det muslimske brorskap (Brorskapet) og militæret har funnet sted i sommermånedene i Egypt. Hundrevis av mennesker døde i sammenstøtene den 14. august. Flere tusen ble skadet. Kopterne er utpekt som et særlig mål midt oppi denne konflikten. Rundt 50 kirker ble angrepet og skadet, i tillegg til en rekke kristne hjem, butikker og skoler. To av Bibelselskapets bokhandler ble totalødelagt.

Litt bakgrunn

Misnøyen over Brorskapets mislykkede styring av landet er stor. Verken økonomi eller sikkerhet har bedret seg siden Mursi fikk presidentmakten, snarere tvert imot. Den 30. juni, på årsdagen til innsettelsen av Mursi, kuliminerte misnøyen i enorme anti-Mursi demonstrasjoner over hele landet. Mange millioner egyptere tok til gatene i protest den dagen. Det er umulig å verifisere hvor mange, men oppslutningen blant folket var stor. Det hele endte med at Mursi ble kastet den 3. juli, ved hjelp av militæret.

En av de mange kirkene som ble satt fyr på den 14. august. (Foto: privat)

Brorskapstilhengere organiserte seg snart i to store protestleirer i Kairo. De mente at militæret illegitimt hadde brutt inn og kuppet deres demokratisk valgte president. Over 10 000 mennesker flyttet inn på to sentrale plasser i Kairo.

Den 14. august, etter seks uker med protestleirer midt i sentrum, gikk militæret til aksjon. Dette resulterte i et blodbad. Antallet døde varierer fra egyptiske helsemyndigheters tall på flere hundre til Brorskapets tall på flere tusen. Et sted i midten er vel rimelig å anta er korrekt. Skarp ammunisjon og brutal vold førte til en blodig massakre uten like, i den nå to og et halvt år gamle revolusjonen. Human Rights Watch har kalt militærets fjerning av protestleirene for «det verste ulovlige massedrapet i moderne egyptisk historie».

Egyptys midlertidige president erklærte i løpet av ettermiddagen unntakstilstand for minst en måned frem i tid. Sist gang det ble erklært unntakstilstand i Egypt, varte den i 31 år og ble først opphevet ifjor, etter at tidligere president Mubarak ble kastet. Mange frykter nå at det gamle militærregimet Mubarak stod for, er tilbake.

Kopterne – nasjonale syndebukker

– Mens jeg skriver disse ordene, er vår kirke under kraftig angrep fra dem som støtter president Mursi. De kaster steiner og brannbomber på kirken vår.

Dette skriver en kristen egypter til en av våre kontakter i Egypt på morgenen den 14. august.

Kristne er gjort til syndebukker for situasjonen som nå utarter seg i Egypt. Midt oppi militærets voldelige aksjon mot Brorskapets protestleirer i Kairo, gikk andre illsinte islamister til angrep på kristne rundt om i hele landet. Mange islamister er av den oppfatning at de kristne stod bak kuppet. Den koptiske paven, Tawadros II, gikk offentlig ut og støttet avsettingen av president Mursi den 3. juli, til forargelse blant Brorskapets tilhengere. Paven har selv mottatt draps-trusler, og flere koptere har blitt drept siden Mursi ble kastet den 3. juli.

Rundt 50 kirker har blitt plyndret og satt i brann i forbindelse med den 14. august. Butikker, skoler og hjem eid av kristne led samme skjebne. Bibelselskapets bokhandler i Egypt er brent ned og totalødelagt. Heldigvis kom ingen ansatte til skade da butikkene holdt stengt nettopp på grunn av frykt for angrep.

Også regjeringsbygg og politistasjoner fikk gjennomgå av de voldelige islamistene. Tortur og drap på egyptiske politimenn er dokumentert på groteske youtube-videoer som er lagt ut på internett. Ifølge egyptiske myndigheter ble 43 politimenn drept i de blodige sammenstøtene.

Utsikt fra en brannskadet kirke. (Foto: Will Morris)

Biskop Thomas

Biskop Thomas, en av Stefanusalliansens samarbeidspartnere i Egypt, mener angrepene utarter seg som en kollektiv straff mot landets kristne befolkning. Kopterne gjøres til nasjonale sydebukker på grunn av deres støtte til militæret. Det som imidlertid ikke kommer tydelig frem, er at støtten til militæret kun er midlertidig. For dem er militæret et ledd på vei til demokrati basert på universelle menneskerettigheter.

– De som angriper oss trenger en unnskyldning for sine handlinger, og derfor anklager de kristne for å ønske et nytt militærregime. Det stemmer ikke. Kristne har kun støttet en forandring til en regjering som ikke er religiøs styrt, men demokratisk fri. Kristne står for en sivil stat. Vi ønsker oss ikke tilbake til et militærregime.

– Kristne er gjort til sydebukker for situasjonen vi befinner oss i. Vi må ikke la oss knekke av det, men heller se på det som et offer på vei til et demokratisk Egypt.

Biskop Thomas frykter flere angrep mot kopterne. Hans bispedømme, El Qussia og Mair, befinner seg i det området hvor det ble registrert flest angrep mot kristne. Flere kirker, butikker og hjem i hans bispedømme ble angrepet den 14. august. Også hans egen bispegård fikk mindre skader.

Muslimske naboer til unnsetning

Flere kristne melder imidlertid om støtte og hjelp fra deres muslimske naboer i forbindelse med angrepene. Mange

muslimer kom ut i gatene og beskyttet sine kristne naboer og kirker mot voldelige islamister. Flere hjalp også til med slukningsarbeid. Tre kirker i Helwan i utkanten av Kairo slapp unna med kun noen knuste ruter, takket være innsatsen fra unge muslimske menn. De beskyttet og forsvarte sine kristne naboers kirker. Mahmoud Ahmed, en av de muslimske hjelperne, sier til den koptiske avisen Watani:

– Vi skjønnte at kopterne ble brukt som sydebukker for å ta hevn på egypterne som kastet Mursi og politisk islam. Vi bestemte at vi skulle gjøre alt vi kunne for å forhindre disse ondskapsfulle planene mot kopterne som vi alltid har levd fredelig sammen med, som naboer, kolleger og venner.

Dette vitner om en ny tendens i det egyptiske samfunnet. Skillelinjen som tidligere gikk mellom muslimer og kristne, ser nå også ut til å dele mellom pro-Brorskapet og anti-Brorskapet.

Be for Egypt

Våre partnere i Egypt ønsker forbønn. Folk er redde og frykter en dyster fremtid. En av våre partnere skriver i en e-post:

– Vær så snill å be om at situasjonen vil roe seg ned. Be om visdom for alle parter og at den forferdelige volden skal ta slutt. Be om fred! For oss mennesker ser dette umulig ut, men for Gud er alt mulig.

Tal urett imot!

Trosfriheten i Kasakhstan er under press. Rapporter om økt bruk av tvungen psykiatrisk utredning i rettssaker vekker bekymring for at man er på vei tilbake til sovjettiden, da dissidenter ble plassert på psykiatriske klinikker.

Bakhytzan Kashkumbayev (66), pastor for den presbyterianske kirken Grace Church (Nådekirken) i Astana, ble arrestert 17. mai 2013. Han er anklaget for å ha forårsaket psykiske lidelser hos et av kirkens kvinnelige medlemmer. Kvinnen selv hevder på det sterkeste at hun er frisk og at pastoren er uskyldig.

Kvinnen er blitt utsatt for psykiatriske utredninger med tvangsmedisinering. Pastoren har sittet varetektsfengslet siden arrestasjonen og har gjennomgått to psykiatriske utredninger. Siden midten av juli har verken familien eller advokaten hans fått informasjon om hva som skjer med ham. I tillegg har myndighetene tidligere anklaget pastoren for å ha servert narkotiske stoffer til kirkegjengere, noe som egentlig var en alkoholfri drikk i forbindelse med nattverden.

I vår startet også politiet en utredning mot kirken basert på anklager om at de «oppfordrer til religiøst hat». Det kan virke som om alt dette er en del av en målrettet kampanje for å svekke kirken og dens medlemmer.

Journalisten Aleksandr Kharlamov er ateist. Han er anklaget for å ha oppfordret til religiøst hat når han offentlig har skrevet om sitt livssyn, noe han selv og andre mener ikke stemmer. Sannsynligvis vil myndighetene ta ham for hans antikorrupsjons-engasjement og kritikk av myndighetene. Han har gått ned 20 kilo i vekt i løpet av varetektsfengslingen og de psykiatriske utredningene han har blitt utsatt for.

Vår partner Forum 18 News Service, et kristent nyhetsbyrå som rapporterer om trosfrihetsbrudd i tidligere sovjetland, har utfordret oss til å appellere for disse to mennene. Begge utsettes for samme type behandling og har fått sin tros- og ytringsfrihet krenket.

Oftest appellerer vi kun for trosfeller, men vi ønsker denne gangen også å inkludere journalisten på bakgrunn av oppfordringen fra vår partner. Vi mener at som kristne bør vi protestere også når trosfriheten krenkes for mennesker med annen tro enn oss selv. Jesu kjærlighet gjelder alle! Som kristne har vi et kall til å protestere mot all urettferdighet – begge trenger vår stemme! **Appellbrev og praktisk informasjon finner du på: www.stefanus.no**

Takk for ditt engasjement!

Vennlig hilsen

Ed Brown - seniorrådgiver menneskerettigheter

Journalist Aleksandr Kharlamov. (Foto: privat)

Pastor Kashkumbayev sammen med sin kone. (Foto: privat)

Bli appellvenn!

SMS: Send ROP til 2377 (koster 3 kr per melding du mottar/sender)

E-POST eller BREV: Meld deg på via våre nettsider, www.stefanus.no, send e-post til post@stefanus.no eller ring oss på tlf. 23 40 88 00

Møte med syriske flyktninger i Libanon

Jeg er alltid litt spent i forkant av en tjenestereise for Stefanusalliansen, men denne gangen kriblet det ekstra i magen før avreise.

Tekst og foto: Jon-Geir Dittmann

Oppdraget som kollega Ed Brown og jeg fikk, var å finne mer ut om situasjonen for kristne inne i Syria, og komme med noen anbefalinger om hva Stefanusalliansen kan gjøre for å avhjelpe situasjonen. Skulle det være mulig, måtte vi komme tett på situasjonen, og helst komme oss inn i Syria.

Det siste lot seg ikke gjøre. Dertil var sikkerhetssituasjonen i slutten av juni ikke god nok. Vi måtte nøye oss med å snakke med flyktninger og deres hjelpere i nabolandene Libanon og Tyrkia. Vi merket fra første stund at dette er en enorm katastrofe som ikke bare hele Syrias befolkning lider under, men som også rammer nabolandene med kolossal styrke. Flere millioner mennesker er nå på flukt inne i landet og i nabolandene.

Ta Libanon, et lite land som du kan kjøre gjennom på drøye to timer fra sør til nord. Mer enn en halv million syrere har flyktet hit etter at krisen brøt ut. Flyktningene tar inn hos familie og venner og håper å finne annet husvære hos noen av syrerne som bor her fra før.

Den libanesiske befolkningen på fire millioner vet hva krig er. Borgerkrigen varte i 15 år (1975-1990), og i 2006 ble det sørlige Libanon angrepet på nytt. Vold og trusler om vold preger samfunnslivet, og folk er vant til å forholde seg til kriser av ymse slag. Kanskje er det dette som gjør at folk virker så gjestfrie. De ønsker å hjelpe sine syriske fettere i øst som banker på døra deres.

Det var mye bitterhet mot Syria etter borgerkrigen der mange libanesere falt for syriske kuler. Likevel ser det ut til at dette ikke blir brukt mot syriske flyktninger i dag. Jeg skammer meg med tanke på hvordan vi i Norge ville reagert hvis en halv million flyktninger banket på vår dør.

Vi får være med en evangelisk pastor, vi kaller han pastor Y, til en flyktningleir ved byen Zahle i Beka'-dalen mot Syria-grensen i øst. Det er her de fleste flyktningene havner hvis de ikke har familie i Libanon som de kan ta inn hos.

Kloakken flyter mellom teltene, men barna bryr seg ikke om det og stiller gjerne opp til fotografering.

Her får de sette opp sine telt, men myndighetene sørger ikke for rent vann, strøm eller renovasjonsanlegg. Smilende barn kommer mot oss der vi går mellom de enkle teltene. Dette er en liten leir på 30-40 telt. To-tre familier i hvert telt. Kloakken flyter fritt rett ut i bekken der de også vasker klær.

Pastor Y vil gjerne hjelpe med et enkelt kloakkanlegg. Han har utfordret en menighet i byen til å samle inn til formålet. De vil hjelpe, men det er mange som spør om hjelp i disse dager. Han tar likevel sjansen på at han klarer å skaffe de 500 dollarne han trenger og har alt bestilt delene som trengs.

Vi sitter på gulvet sammen og drikker te. Pastor Y snakker arabisk og deler med de muslimske flyktningene om Jesus Kristus som ikke bare er en profet, som i islam, men som er Guds Sønn og hver enkelt sin frelser. Pastor Y avslutter med å be for familien. Etterpå løfter han barna opp på armen. Familiene er glade for pastor Y og spør når han kommer tilbake neste gang.

Issyk-kul familiesenter i Kirgisistan

Familie i Kirgisistan preges av oppløsning, flerkoneri og ustabile ekteskap. Mange fedre er helt fraværende og bruker opp det lille de har av penger på billig sprit.

Tekst: Jon-Geir Dittmann

Et kristent ektepar har tatt initiativet til å starte et familiesenter som gjennomføres av kristne familieverdier og der familier som sliter, kan få hjelp. Nå kan du og jeg være med og bygge Issyk-Kul familiesenter i Kirgisistan.

«Gode hjem – godt samfunn»

Dette slagordet kan høres overfladisk ut, men ekteparet Maksat og Guljan Töröbekov i det sentralasiatiske landet Kirgisistan vet av egen erfaring at dette er sant. De har selv opplevd store problemer i eget ekteskap, men fikk hjelp, og situasjonen ble vendt til det gode. Nå brenner de for å hjelpe andre som også sliter i sine familierelasjoner. De to, som begge er i slutten av 30-årene og har tre barn, har tatt initiativet til å få bygget et familiesenter som skal drives på kristent grunnlag. Maksat og Guljan tilhører en aktiv

menighet i hovedstaden Bisjkek. Engasjementet deres under mottoet «Gode hjem – godt samfunn», springer ut av en kristen tenkning om samliv, foreldre og barn.

En visjon for familiene

Hun, Guljan, er utdannet lege og har spesialisert seg innen familierapi. Han, Maksat, er jurist med spesialområde innen familielovgivning. Dermed er de godt kvalifiserte til oppgaven. De har båret denne visjonen inni seg i flere år, og endelig ser det ut til at de skal lykkes med sin drøm. Her skal familier og ektepar som sliter med sitt forhold, få hjelp til å takle problemene.

Maksat og Guljan mener at nøkkelen til en positiv utvikling for hele landet er at kjernefamiliene begynner å fungere på en ny måte. Guljan påpeker at den kirgisiske familie er preget av en alvorlig skjevutvikling og mangel på byggende verdier. Samtidig kjenner de fleste familier på en kollektiv, nasjonal disharmoni. Familie i Kirgisistan preges av oppløsning, ustabile ekteskap og sterkt utbredt flerkoneri. I svært mange hjem er fedrene helt fraværende. Dessuten er barneoppdragelsen brutal, og foreldrene mangler elementær kunnskap om sammenhengen mellom oppvekst og personlighetsutvikling.

Ekteparet Maksat og Guljan Töröbekov leder familiearbeidet. Her sammen med sine tre barn. (Foto: Stefanusalliansen)

Nylig avgåtte generalsekretær i Stefanusalliansen, Bjørn A. W egge, sammen med Maksat Töröbekov på tomten senteret bygges. (Foto: Stefanusalliansen)

Byggingen av familiesenteret ved Issyk-Kul er i full gang. (Foto: Stefanusalliansen)

Leirsted og konferansesenter

Stedet skal også fylle et annet behov: Være et leirsted og et konferansesenter der menighetene kan komme og arrangere kurs og leir for barn og ungdom innenfor trygge rammer. I Kirgisistan er det ikke full trosfrihet, og kristne er utsatt for trakassering og noen ganger forfølgelse. Kristen virksomhet foregår ofte i private hjem eller i et leid lokale. Dette siste er ikke trygt nok, særlig ikke for barn, og det har lenge vært ytret ønske om et eget leirsted ute på landsbygda som kan brukes av mange kristne menigheter rundt omkring i landet innenfor den protestantiske kristne familien.

Styret for senteret har lenge bedt og arbeidet for å skaffe finansiering for prosjektet. Nå har de blitt bønnhørt. Kontakter er knyttet mellom Kirgisistan og Norge, og ikke minst takket være Stefanusalliansens støttespillere er dette senteret nå i ferd med å realiseres. Tomt er kjøpt inn og byggearbeidene er i gang.

Det trengs midler til å fullføre bygget

Men det trengs mer penger til å fullføre byggingen og til innredning av eiendommen, slik at den kan tjene det formålet den er ment for. Det er dette vi nå utfordrer deg til å bli med på.

Senteret, som vil bli det første i sitt slag i Kirgisistan, skal ligge ved landsbyen Tamchi som ligger i den nordvestlige delen av den kjente innsjøen Issyk-Kul. Dette er et vakkert rekreasjonsområde i landlige omgivelser der det dyrkes mye frukt. Leirstedet vil også ha fine bademuligheter i innsjøen rett ved. Hit kommer man enkelt etter tre timers kjøretur med bil eller minibus fra hovedstaden Bisjkek. Det er også en internasjonal flyplass like i nærheten som er i ferd med å oppgraderes.

Hjelp oss å realisere dette flotte prosjektet.
Bruk vedlagte giro eller send din gave til
konto 3000 14 57922.

Glimt fra verden

ved Elisabeth Engelsviken

nIG er la

Bombe drepte og skadet mange

I det kristne området Sabon Gari i staten Kano i det nordlige Nigeria døde minst 25 personer, og mange ble skadet under et bombeangrep den 29. juli. Det er i skrivende stund ikke mulig å få noe eksakt antall på døde og skadde. Det er antatt at den voldelige, islamistiske sekten Boko Haram står bak terroraksjonen. Dette skjedde ved at en ungdom som lot som han var en lokal fruktselger, lagret eksplosiver på undersiden av sin mobile tralle som han skjøv foran seg. Da intetanende personer nærmet seg og ønsket å kjøpe av ham, nektet han og forlot trallen foran en butikk og gikk av sted. Like etter skjedde eksplosjonen som drepte og såret et høyt antall personer. Dette er et hovedsakelig kristent område, så det er meget mulig at flere kristne er blitt drept der.

Angrep på moské

Også muslimer er utsatt for Boko Harams ugjerninger. Søndag 11. august ble 44 mennesker drept i et angrep mot en moské nordøst i Nigeria. Boko Haram mistenkes for å stå bak. Væpnede menn, som trolig kom fra Boko Haram, tok seg inn i moskeen, åpnet ild mot muslimer i bønn og drepte 44, opplyser en talsmann for myndighetene i området. Angrepet fant sted i Kondunga.

nord- korea

Ekteparet Eunice og Peter Hahn (se bildet) har tilhold i Tumen i Kina. De siste 15 årene har disse to viet hele sitt liv og tjeneste til hjelp for Nord-Korea. Stefanusalliansen har samarbeidet med deres organisasjon siden 2005.

Stefanusalliansen bidrar med soyamelk og næringsrike boller til tusenvis av barn i den nordligste provinsen i Nord-Korea. Her ser vi samarbeidspartner Peter Hahn på besøk i et dagsenter i byen Sonbong. Soyamelken gis som et viktig kosttilskudd i en situasjon der landet lider av matmangel. Nå ønsker Peter Hahn å utvide og spør om mer hjelp fra Norge.

Foto: Stefanusalliansen

Stadig økende vold i landet

World Watch Monitor melder at minst 1 200 personer i det nordlige Nigeria er blitt drept av den militante islamistgruppa Boko Haram i løpet av de siste fire årene. Dette ifølge innledende undersøkelser foretatt av den internasjonale kriminalretten. Retten etterforsker Boko Haram for forbrytelser mot menneskeheten gjennom omfattende og systematiske angrep, hvor intensiteten har økt etter hvert som tiden har gått. Den innledende rapporten er basert på statistikk frem til desember 2012, og retten vurderer nå om det skal gjøres videre etterforskning. Boko Haram har også avvist en foreslått våpenhvile av den nigerianske regjeringen. Den internasjonale kriminalretten vurderer nå om regjeringen har gjort nok for å forhindre angrepene og bringe gjerningsmennene for retten.

I mellomtiden har noen av ungdommene i den nordøstlige staten Borno samlet seg for å danne en overvåkingsgruppe for å hindre angrep. Opprettelsen av en lignende gruppe er foreslått i staten Kano, nord i Nigeria. Det opplyses at dette er grupper som ikke vil bære våpen og som vil koordinere sin virksomhet med offisielle styrker.

Foto: Stefanusalliansen

Syr Ia

Flyktningbarn i Libanon

Mange flyktninger fra Syria har kommet til Libanon under den pågående borgerkrigen. En kristen libanesiser, som vi av sikkerhetsgrunner holder anonym, har startet en skole for flyktningbarn i en forstad til Beirut. Han har fått med seg noen lærere og leid en leilighet med fem rom som alle er innredet til klasserom. Ed Brown og Jon-Geir Dittmann fra Stefanusalliansen besøkte skolen på forsommeren. Det gjorde sterkt inntrykk å møte mer enn 60 blide og fornøyde barn som fikk førsteklases opplæring i et godt omsorgsmiljø. Mange ville prøve ut sine engelskkunnskaper på dem. Elever og lærere satte av en halv dag til å renske opp i nærmiljøet. Bildet viser barn som plukker søppel i gatene rundt skolen. Et flott tiltak som styrker samhold og miljøbevissthet.

Foto: Stefanusalliansen/ Dittmann

Iran

Mange kristne fengslet

I oktober 2012 ble ni kristne arrestert i to raider mot bønnesamlinger. En av dem ble løslatt samme dag og er ikke blitt anklaget for noe i etterkant. Tre andre ble løslatt mot kausjon i løpet av én måned, og fire andre ble løslatt mot kausjon etter høring i mars måned. Den niende, Shahin, er fortsatt fengslet. De andre syv er fri i påvente av ankesaken.

Mer enn 20 andre sitter for tiden i iranske fengsler på grunn av deres kristne tro og aktiviteter. Dette inkluderer også en pastor, Saeed, som har sittet fengslet siden 2012 og som har hatt store helseproblemer. Nå har han imidlertid fått medisinsk behandling.

Bur Ma

Stefanusalliansen på besøk

Stefanusalliansens medarbeidere, Ingvar Isene og Ed Brown, besøkte Burma i august. Etter mange år med undertrykkelse blåser nå forandringenes vinder over landet. Vi har det siste året sett store endringer hvor Burma beveger seg mot større frihet og demokrati. Mange spør seg om dette vil vare. Mange av minoritetene undertrykkes, og stridighetene pågår fortsatt i noen områder. Brown og Isene fikk reise inn i staten Chin. Dette er et lukket område hvor man må ha spesialtillatelse for å komme inn, men det er nå mulig. I Chin er 90 % av befolkningen kristne. Dette er den fattigste og minst utviklede delstaten i Burma. Det finnes en kristen høyskole i staten, Chin Christian College, men dette er et rent teologisk lærested. Dette var den klare meldingen som ble gitt av forskjellige kristne grupper: «Vi trenger et mer omfattende studietilbud for å kunne følge med i utviklingen og beholde våre ungdommer i staten.»

Burma er i en brytningstid. Vi som lever i fredeligere omgivelser, kan be for Burma at fred og rettferdighet må vinne fram.

Bildet: En lærer på Chin Christian College.
(Foto: Stefanusalliansen/Isene)

de gammeltroende

Vår russlandkorrespondent Geraldine Fagan skriver om den ukjente tradisjonen for trosfrihet blant Russlands såkalte gammeltroende. Denne artikkelen er et bearbejdet kapittel fra hennes bok «Believing in Russia» som ble utgitt på forlaget Routledge i 2012.

Russisk nasjonal identitet anses som uadskillelig med ortodoks kristendom. Som en karakter i en av Dostojevskis romaner sier: «En som ikke er ortodoks, kan ikke være russisk.» De som støtter trosfrihet, blir derfor ofte sett på som anti-russiske. Historisk sett er likevel Russlands fremste forsvarere av trosfrihet svært så russiske, nemlig de gammeltroende.

Lidenskap for trosfrihet

På døren til *St. Nicholas' gammeltroende kirke* i sentrum av Moskva henger det et skilt som advarer utenforstående mot: Å gå inn i de sentrale delene av kirken under gudstjenester; gjøre korsets tegn; eller bøye seg for Gud. Menigheten – bestående av menn iført kitler og store skjegg og kvinner iført løse sjal – utstråler et Russland påvirket av Peter den Stores vestlige reformer. Til tross for deres erke-konservative teologi har *Den russisk-ortodokse gammeltroende kirke* et overraskende dynamisk syn på sin egen plass i verden.

Dette synspunktet innebærer en lidenskapelig forpliktelse til trosfrihet. «Hvis Gud tillater alle mennesker på denne syndige jord å leve», resonnerer gammeltroende og menighetseldste Pjotr Orlov, «da kan ikke vi kreve at alle skal ha den samme tro».

Orlov leder over 30 samfunn av presteløse gammeltroende nord i Hviterussland. Hans forfedre flyktet fra tsar-forfølgelsen på 1600-tallet til denne tynt befolkede regionen. De gammeltroendes egen erfaring av religiøs forfølgelse har befestet deres støtte til trosfrihet.

To forestillinger møtes

Før de gammeltroende oppstod på midten av 1600-tallet, var det russiske samfunnet ansett som beskyttet av den rene ortodokse kristendommen. Da patriarken av Konstantinopel grunnla et selvstendig patriarkat i Moskva i 1589, kunngjorde han følgende:

– Den opprinnelige Roma-kirken bukket under for katolsk kjetteri, og det andre Roma, Konstantinopel, falt for tyrkerne. Det er derfor deres mektige Russland, det tredje Roma, som overgår alle andre kongedømmer i fromhet.

Russlandkorrespondent Geraldine Fagan. (Foto: privat)

Innen 1650-tallet var det likevel to forestillinger av Russlands hellige rolle. Den ene var Moskvas patriark Nikon. Han så for seg kirken som sentrum for et større ortodoks rike. Dette betydde at alle ikke-kanoniske elementer som gjennom tidene hadde blitt tilført liturgiske tekster og riter, måtte fjernes. Den andre forestillingen tilhørte de gammeltroende. De så Russlands gamle tro og riter som grunnleggende for å bevare den ortodokse kristendommen. For dem fremstod Nikons intetsigende reformer – som det å korse seg med tre fingre fremfor to, eller å endre stavemåten på *Jesus fra Isus* til *Iisus* – som et slag mot kirkelegemet, som ikke en gang en patriark hadde myndighet til å gjøre.

Forfølgelse av de gammeltroende

Denne uenigheten resulterte i onskapsfull forfølgelse. Et ukjent antall gammeltroende ble torturert, hengt, druknet, hakket i stykker, halshogd eller brent. Forfølgelsen avtok noe etter hvert, men fortsatte til begynnelsen av 1800-tallet. I 1827 kom det en lov som forbød gammeltroende prester å reise ut av sin egen region. De som brøt loven, ble straffet. En annen lov fra 1838 stadfestet at barn av gammel-

troende skulle skilles fra sine foreldre og tvinges inn i den dominante russisk-ortodokse kirken.

Mot slutten av 1800-tallet var de gammeltroende blitt en sterk gruppe som ikke kunne overses. Til tross for at de var en liten andel av befolkningen, hadde de uforholdsmessig stor innflytelse i Russlands handel og industri. Dette var på grunn av deres gode arbeidsmoral. Deres rituelle tradisjonisme utelukket ikke innovasjon i andre deler av livet.

Innsatsen for trosfrihet

Et eksempel på dette er innsatsen for trosfrihet. Den 14. september 1900 kalte to mektige handelsmenn ved navn Sirotkin og Brilliantov inn til møte i *Den russiske gammeltroende kongress i Moskva*. Denne forsamlingen skulle diskutere vanlige kirkesaker. I begynnelsen møttes de i all hemmelighet, da det fremdeles var forbudt å være en gammeltroende. Referatene fra de første møtene tilkjennegir delegatene kun ved deres initialer.

På det femte møtet i *Den russiske gammeltroende kongress*, august 1904, presenterte delegat I.I. Kh. en rapport med detaljert informasjon om tilfeller av forfølgelse av gammeltroende presteskap i flere deler av det russiske riket. Han sa at «hvisking og klagning vil ikke hjelpe oss» og etterlyste et mer systematisk rapporteringssystem. Han foreslo også «å samle den mest pålitelige og presise informasjonen om forfølgelse av gammeltroende og lagre dette hos et egnet organ, slik at informasjon alltid er tilgjengelig ved behov.»

På grunn av omstendighetene ble det første trosfrihetsarbeidet utført i det skjulte. Handelsmennene Sirotkin og Brilliantov samlet etter hvert inn 49 753 underskrifter til støtte for like religiøse rettigheter for gammeltroende. Med tanke på at underskriftskampanjer på den tid var ulovlig, var dette et imponerende arbeid. Etter kongressmøtet i 1904 overrakte delegatene en omfattende rapport, som omhandlet gammeltroendes vanskelige situasjon, til russiske myndigheter. Dette la grunnlaget for det historiske dekretet «Styrking av grunnlaget for religiøs toleranse» fra 1905.

«I samarbeid og i tråd med våre forfedres løfter og den hellige ortodokse kirke», begynner dekretet som ble signert av Russlands tsar Nicholas II den 17. april 1905. «... har vi alltid ønsket å sikre trosfriheten for alle statsborgere.»

Stolt av trosfrihetsstradisjon

Gammeltroende er i dag stolte over det faktum at dette dekretet, som hovedsakelig var et resultat av deres lobbyarbeid, forbedret trosfrihetssituasjonen også for andre tros-samfunn. Gammeltroende har foreslått for russiske myndigheter å utnevne denne dagen til Trosfrihetens dag, så langt uten hell.

Da Russlands lover som sikrer trosfrihet, begynte å bli truet av en ny religionslov i 1997, gikk *Den russisk-ortodokse gammeltroende kirke* sterkt ut. De uttrykte «dyp fortvilelse» da loven ble vedtatt. Representant for de gammeltroende, Aleksei Ryabtsev, forklarte:

– Gjennom århundrer av forfølgelse har de gammeltroende utviklet et sterkt standpunkt for tros- og samvittighetsfrihet. Religiøs toleranse er en grunnleggende verdi og et kontrollstempel på sterke og trygge stater.

Oversatt og bearbeidet av Kristin Storaker.

En ung gammeltroende viser korsets tegn med to fingre foran kirken. (Foto: Stefanusalliansen/Fagan)

Velkommen til vår nye generalsekretær!

Hans Aage Gravaas er en kreativ og strategisk leder, med internasjonal horisont og stor tiltro til sine medarbeidere. Den 1. september overtar han som generalsekretær i Stefanusalliansen.

Tekst: Hilde Skaar Vollebæk

Hans Aage Gravaas kommer fra stillingen som rektor og førsteamanuensis ved Fjellhaug internasjonale høgskole.

– Jeg liker å undervise og kommer til å savne det å jobbe blant studenter. Studenter er gode å bryne seg på og lytte til.

Men Gravaas ser ikke ut til å frykte at det skal være for lite verken å bryne seg på eller å lytte til i Stefanusalliansen.

– Jeg gleder meg til å bli kjent med en spennende og allsidig stab. Og til å finne pulsen i organisasjonen, se hvor vi står nå, og hvilke drømmer vi har for veien videre. Og ikke minst hvordan vi kan jobbe sammen for å nå de målene vi setter oss.

I **løpet** av samtalen kommer Gravaas ofte tilbake til at han i oppstarten ønsker å bruke tid på å bli kjent med staben og resten av organisasjonen.

– Jeg ser fram til å komme nærmere innpå Stefanusalliansens grasrotvisjon, og se hvordan denne visjonen har blitt brakt videre og reformulert gjennom årene.

Gravaas ble en gang stilt et spørsmål om hvilken egenskap som er viktigst for en misjonær, og svaret kom kontant: «Nysgjerrighet! En må ville gå inn for å forstå hvem man skal jobbe sammen med, og være åpen for å la seg forandre.»

Som misjonær i Etiopia fikk han god bruk for nettopp sin medfødte nysgjerrighet.

– Årene i Etiopia gjorde mye med meg. Jeg ble nok mer avslappet, og jeg måtte lære meg at mine metoder ikke nødvendigvis er eneste måte å gjøre ting på.

Han forteller videre at han fikk erfare en sterk menneskelig varme, og fikk en dypere forståelse av at vi kun er forvaltere av Guds penger og ressurser, ikke eiere.

I **tillegg** til nysgjerrigheten har Hans Aage Gravaas' evne til å utforme strategiske systemer preget hans arbeid i ulike sammenhenger.

– Jeg er opptatt av å finne ordninger som gjør organisasjoner i stand til å fungere og sikrer bærekraften. Der endring

(Foto: Fjellhaug internasjonale høgskole)

er nødvendig, gjelder det å komme på innsiden og motivere gjennom å få fram de positive sidene ved endring.

Når han får spørsmålet om hva som skal til for at han selv trives, svarer han:

– Jeg er nok avhengig av et internasjonalt perspektiv i arbeidet. I Stefanusalliansen tror jeg at jeg kan få lov til å sammenfatte mye av det jeg har holdt på med til nå, både misjon, media og samfunnsengasjement. Denne allsidigheten gjør også organisasjonen så spennende.

Gravaas er opptatt av å finne gode måter å formidle sammenhengen mellom misjon og menneskerettigheter på.

– De områdene i verden der menneskerettighetene trues, er nettopp de stedene der det er størst behov for å trappe opp misjonsvirksomheten.

Gravaas trekker fram bibeloversettelse som et viktig, men i stor grad forsømt, felt innenfor internasjonalt misjonsarbeid. Å bistå partnere med opplæring og ledertrening er et annet felt han brenner for.

– I Etiopia lærte jeg betydningen av at våre partnere ute også er våre venner, våre brødre og søstre, og at disse relasjonene består også når vår økonomiske støtte opphører.

Stefanusalliansen ønsker Hans Aage Gravaas velkommen!

ny styreleder i Stefanusalliansen

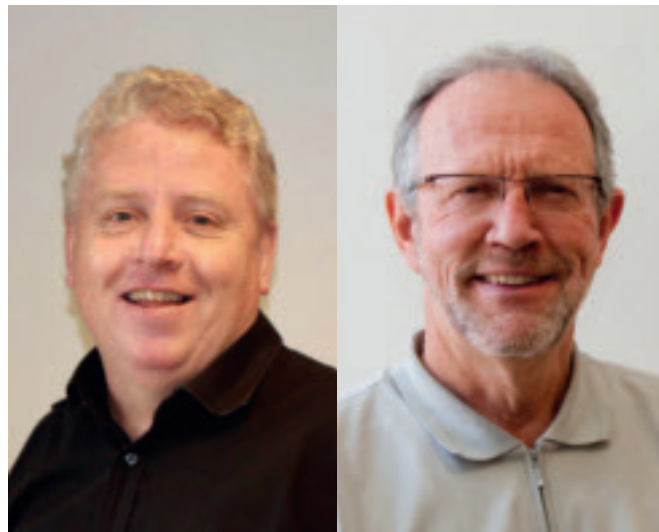
Reidulf Stige gikk i vår av som styreleder i Stefanusalliansen etter fullført periode. Stefanusalliansen takker Stige for flott innsats og ønsker ham lykke til videre.

Nyvalgt styreleder er Jan Gossner som kjenner organisasjonen fra 12 år i representantskapet. Gossner har vært prest i forskjellige tjenester, rektor og leder. Han er nå pensjonist og frilans forkynner og pastor. Gossner sier:

– Jeg synes det er helt naturlig å engasjere seg for de forfulgte kristne. Det gir mye tilbake med tanke på perspektiv på eget liv, og takknemlighet for alt godt som vi har fått ufortjent.

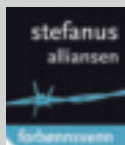
– Jeg håper Stefanusalliansen vil fortsette å være en røst for de forfulgte, at vi kan engasjere flere. Bønn er det spesielle redskap som vi har i dette arbeidet.

Stefanusalliansen ønsker Gossner velkommen som ny styreleder!

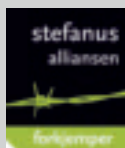
Avtroppende styreleder Reidulf Stige (t.v.) og ny styreleder Jan Gossner (t.h.)
(Foto: Stefanusalliansen)

BLI MED – SAMMEN FOR DE FORFULGTE!

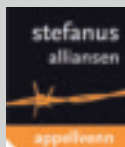
BE!

Be for mennesker, kirker, land og prosjekter. Du kan få aktuelle bønneemner på e-post (ukentlig) eller i Magasinet Stefanus.

GI!

Forkjemper er navnet på vår faste giver-tjeneste. Faste gaver gir økt forutsigbarhet og lave administrasjonskostnader. Les mer: www.forkjemper.no

PROTESTER!

Bli en av våre 6500 appellvenner! Én aksjon i måneden. Du kan få appellene tilsendt som e-post, brevpost eller sms (send sms: ROP til 2377).

LES!

Magasinet Stefanus gir god informasjon. Syv utgaver i året. Abonnementet er gratis. Du kan også få nyhetsbrev på e-post hver tredje uke.

Påmelding/mer info:

www.stefanus.no • post@stefanus.no • Tlf.: 23 40 88 00

Festivaldeltakere protesterte mot urett

Sommeren er full av festivaler og leirer. Det har vi i Stefanusalliansen hatt glede av. Sammen med det fantastiske teamet vårt fra Bibelskolen i Grimstad, har vi informert om Stefanusalliansens arbeid på Skjærgårds Music and Mission Festival på Risøya og på Korsvei i Seljord.

Med appellen «Stopp tilbakesending av nordkoreanske flyktninger» engasjerte vi flere hundre ungdommer og voksne på stand. Vi fikk inn nærmere 1 000 appellunderskrifter som vi skal sende til kinesiske myndigheter. Det er godt å se at så mange bryr seg og lar seg engasjere.

Samuel Løken, Stig-Erlend Sørland og Margrete Hestenes var våre gode ambassadører denne sommeren. De representerte oss på en fin måte, ettersom de har jobbet hos våre partnere i Kina/Nord-Korea og i Thailand/Burma, og kjenner arbeidet vårt godt.

Målet vårt for sommerstevnene var å finne engasjement og aktivisme – det fant vi!

Bli en SMS-aktivist du også: Send SMS med kodeord: ROP (ditt navn) til 2377.

Jo dypere smerte, jo større glede og seier

– Midt i våre vanskeligheter opplever vi stor
trøst og glede –

Hilsen fra Mamma Maggie, august 2013

Den kjærlighet, utholdenhet og toleranse
som de kristne og de fleste andre borgere i

Egypt viser,
den er et enestående tegn
på at menneskeheten vil seire til slutt, på
veien mot
godhet,
sannhet
og skjønnhet.

Vår bønn er
at hvert menneske
må gå i seg selv
for å finne indre fred.

For den som finner
forsoning med seg selv,
vil forenes med himmel og jord
og bringe helbredelse
og glede til hele verden.

Dette er vårt kall i dag:
Gå, mitt folk, inn på ditt rom,
lukk dørene bak deg,
skjul dere for en kort stund,
inntil dere når frem til lyset der inne.

Foto: Håvard Sæbø